

Nomina ta' Jean Claude Galea Mallia bhala Ambaxxatur ta' Malta għall-Ghana

Pubblikazzjoni tal-mistoqsijiet u t-tweġibiet ai termini tal-Artikolu 48B(2) tal-Att dwar l-Amministrazzjoni Pubblika.

Tweġibiet għall-mistoqsijiet sottomessi min-naħa tal-Gvern

1. X'tahseb li huma l-isfidi ewlenin li għandha l-Ghana bhalissa bhala pajjiż fil-Punent tal-kontinent Afrikan?

Naħseb li bhalissa l-ikbar żvantaġġ li għandha l-Ghana hija li tiddependi sostanzjalment fuq l-importazzjoni minn pajjiżi barranin. B'hekk teżisti pressjoni fuq il-valur tal-kambju kontra l-munita lokali. Hekk kif il-Ghana cedi tibqa' titlef fil-valur kif għamlet għal dawn l-aħhar snin, l-għoli tal-ħajja tibqa' tiżdied, imma l-pagi li jithallsu bil-munita lokali jibqgħu l-istess. Il-gvern qed jieħu passi biex jipromwovi l-manifattura lokali, speċjalment fis-settur agrikolu. Biss, biex dan isehh b'mod effiċjenti, hemm bżonn li tissahħaħ l-infrastruttura; ħaġa li għadha ma teżistix.

Hija kważi normali li wieħed iqabbel lill-pajjiżi Afrikani ma' stejjer ta' abbuż u korruzzjoni. Sfortunatament, din hija ħaġa li ilha ssehħ għal sekli twal. Għalhekk meta l-gvern jipprova jwaqqaf ċerti abbużi, dejjem ha jkun hemm reazzjoni negattiva fejn numru ta' nies jiġu affettwati. Din twassal għal tensjoni fil-pajjiż, allavolja dawn in-nies ikunu qegħdin jagħmlu xi ħaġa illegali. Għalhekk, hija diffiċli ħafna għall-gvern biex jieħu passi biex iwaqqaf ċerti abbużi li jkunu ta' detriment kemm għall-ekonomija kif ukoll soċjalment għall-Għanjani.

Biex nagħti eżempju aktar ċar ta' dan, nista' nsemmi l-intervent li għamel il-gvern tal-Ghana biex iwaqqaf l-attivitajiet illegali ta' tħaffir fil-minjieri tad-deheb. Dawn mhux biss kienu qed jirriżultaw f'telf ta' gwadann għall-gvern, imma wkoll kienu qed iħallu impatt fuq l-ambjent. L-art bdiet tiġi meqruda u x-xmajjar, li huma ta' neċessità għall-villaġġi, ġew imniġġsa. Dan il-mandat ġie infurzat bis-saħħa tal-armata, li qerdu l-għodod u arrestaw lil min inqabad fil-fatt. Eluf ta' nies bdew jipprotestaw li ma kellhomx mod ieħor ta' għijxien ħlief il-ftit li kienu jiġbru mid-deheb.

Ftit xhur wara, l-attività kriminali żdiedet sostanzjalment, hekk kif l-armi li kienu qabel jintużaw biex jiddefendu d-deheb mill-ħallelin, issa bdew jintużaw għal reati ta' serq.

2. X'niċeċ ekonomiċi u ta' kummerċ godda tara li Malta tista' tibni relazzjonijiet aktar b'saħħithom mal-Ghana?

Il-Ghana fiha ħafna riżorsi bħal deheb, djamanti, injam, *boxite*, kakaw, żejt u gass. Mil-lat personali tiegħi nemmen li l-kumpaniji multinazzjonali diġà dahlu f'dawn is-setturi u rridu naċċettaw li l-interessi tagħna (Maltin) fil-Punent tal-Kontinent Afrikan beda tard fejn pajjiżi oħra. Madankollu, ma jfissirx li m'hemmx opportunitajiet; biss huwa importanti li niffukaw f'setturi u niċeċ kompetenti.

Kif spjegajt fl-ewwel domanda, il-gvern tal-Ghana qed jagħti ħafna importanza lejn il-manifattura, hekk kif qed jipprova jbidel is-suq ta' importazzjoni lejn suq prinċiparjament ibbażat fuq esportazzjoni. Il-fatt li l-popolazzjoni tal-Ghana taqbeż 28 miljun persuna, din tagħti ħjiel tal-kobor u l-opportunitajiet li hemm bhala suq, meta nikkomparawh ma' Malta. Minħabba li l-pagi huma baxxi u t-teknoloġija għadha ma dahlitx b'saħħitha fis-settur tal-manifattura, l-impieg ta' ħafna nies jagħmel iktar sens finanzjarjament milli investiment sostanzjali fil-makkinarju. Dan joffri opportunità lil min lest li jinvesti biex ikun aktar effiċjenti bl-użu ta' teknoloġija u makkinarju modern.

Mas-sena 2050, huwa stimat li mhux ha jkun hemm biżżejjed ikel biex issostni id-domanda kbira hekk kif il-popolazzjoni tad-dinja tibqa' tikber. Din ha tkun riflessa fl-iżvilupp tas-settur tal-agrikultura, fejn l-art ha ssir komodità ta' interess kbir. Sfortunatament, dan is-settur għadu mhux

żviluppat minhabba nuqqas ta' edukazzjoni u l-infrastruttura li toffri lill-bdiewa l-opportunità li jaħżnu l-prodotti biex jinneogzjawhom aktar tard.

B'hekk nemmen li dan is-settur jaf joffri opportunitajiet mhux biss għall-preżent imma għall-futur ukoll kif imsemmi fil-SDGs.

It-Turiżmu joffri opportunitajiet fl-oqsma varji ta' dan is-settur. Nista' nikkonferma li diġà kien hemm kumpaniji Maltin li bdew jikkellmu mal-Onorevoli Cathrine Afeku, Ministru tat-Turiżmu, Arti u Kultura għall-Ghana. Dawn jinvolvu diskussjonijiet fuq l-użu ta' teknoloġija bħal realtà virtwali, kif ukoll għajjnuna mil-lat ta' strateġiji ta' żvilupp u *marketing*.

Hemm ukoll opportunità kbira fil-qasam tal-*Medical Tourism*, li jekk Malta jkollha titjriet diretti mill-Ghana, inkunu nistgħu naraw influż sostanzjali ta' nies li jiġu mill-Ghana u pajjiżi oħra f'din in-naħa tal-Afrika.

Hemm ferm iktar setturi ta' interess bħal dak ta' avjazzjoni, *waste management* u *sustainable energy*. Il-verità hija li meta tikkunsidra n-numru ta' nies, anke attività żgħira tista' tkun sostenibbli.

Nemmen ukoll li fejn is-settur ikun diġà żviluppat, jaf joffri opportunità li wiehed jitgħallem il-problemi li wiehed jista' jiffaċċja magħhom fuq differenzi kulturali. Hekk wiehed jista' jitgħallem minn hađdieħor u jipprova xortih ġewwa pajjiżi oħra li huma qrib il-Ghana, imma anqas żviluppati, fejn ma jkunx hemm kompetizzjoni.

3. Tahseb li rappreżentanza permanenti fil-Ghana tista' twassal għal relazzjonijiet aktar b'saħħithom ma' pajjiżi oħra f'din in-naħa tal-Afrika? Semmi modi konkreti kif jista' jitwettaq dan.

Nemmen li huwa importanti ħafna li l-aġir tagħna jkun jirrifletti dan l-iskop!

Għandna nħarsu lejn il-Ghana bħala entratura għall-ECOWAS u mhux bħala l-Ghana biss. Fil-fatt, jekk wiehed iħares kif il-kumpaniji internazzjonali jaħdmu, jara li jifthu l-uffiċċju prinċipali ġewwa l-Ghana, biss, imbagħad jifirxu s-servizzi tagħhom ġewwa l-Punent tal-Kontinent Afrikan. Il-fatt li l-Ghana hija waħda mill-pajjiżi li qed tfendi minn ta' quddiem, awtomatikament, il-pajjiżi ta' madwarha qed jaraw x'qed jiġri ġewwa l-Ghana. B'hekk, trid jew ma trid, dan ha jseħh.

Biex nirnexxu f'dan l-iskop, irridu l-ewwel nuru l-preżenza tagħna u nuru li aħna lesti li nikkommettu ruħna. Eżempju ċar huwa li wara li bghattna l-grupp mill-Ghana National Fire Service lejn Malta għat-taħriġ taħt is-supervizzjoni tas-CPD, ġejt mitlub biex immur il-Liberja biex nitkellmu fuq kif nistgħu ngħinu lil pajjiżhom. Billi m'għandix mandat li jkopri l-Liberja ma stajtx immur. Madankollu, kienu ġew is-Sindku ta' Monrovia u l-*prospective new Fire Chief* tagħhom biex jiltaqgħu miegħi ġewwa Accra.

Tajjeb wiehed ifakkar li s-saħħa li jkollna biex nimplimentaw dawn il-passi huma biss suġġetti għad-deċiżjoni u l-appoġġ ta' diversi Ministeri ġewwa Malta. Barra minn hekk, huwa wkoll importanti li l-fondi mill-Unjoni Ewropea u ODA jiġu użati b'mod konkret li juri l-impenn tagħna lejn l-iżvilupp tas-*Sustainable Development Goals*, waqt li ntejbu r-relazzjonijiet mal-Punent tal-Kontinent Afrikan kif ukoll nifthu opportunitajiet għas-settur privat.

Għaldaqstant, wiehed irid jara li l-impatt mhux neċessarjament ser ikun skont fatturi ġeografiċi jew ta' lingwa, imma aktar fuq l-influwenza li qed tidher minn Kolonjalisti tal-passat. Eżempju ta' dan huwa l-Kosta tal-Avorju, fejn l-influwenza Franciża għadha evidenti ħafna; kif ukoll ir-rabtiet li Malta u speċjalment il-Ghana, diġà għandhom man-Niġerja – pajjiżi li jiffurmaw parti mill-Commonwealth.

L-Edukazzjoni hija għodda oħra kif nistgħu nistabbilixxu relazzjonijiet aktar b'saħħithom fil-futur. Nemmen li t-tfal tal-lum huma dawk li jistgħu jgħibu l-bidla fil-futur. Jekk dawn diġà jkollhom rabta ma' Malta, jistgħu jiffacilitaw ir-relazzjonijiet b'mod kemm soċjali kif ukoll kummerċjali, fis-snin li ġejjin. Eżempju partikolari huwa l-istudenti mill-International Maritime Law Institute li jibqgħu rikonoxxenti lejn Malta. Il-lum, dawn l-istudenti saru nies ta' kalibru u huma f'pożizzjonijiet li jistgħu jsaħħu r-relazzjonijiet ta' bejnietna.

Mod ieħor li nistgħu nwettqu dan b'aktar faċilità huwa li jkollna titjiriet diretti mill-Ghana għal Malta. Pass bħal dan jegħleb il-pożizzjoni ta' Malta bħala l-eqreb mod biex tidhol ġewwa l-Unjoni Ewropea, hekk kif it-titjiriet ikunu madwar erba' sigħat biss. Malta mhux biss issir pedina strumentali għall-vjaġġatur, imma tista' wkoll tibda tgawdi mit-turiżmu u l-kummerċ li jigi propost miż-żewg pajjiżi u dawk li qegħdin qrib il-Ghana.

4. L-interessi kummerċjali li għandek huma konflingenti ma' din il-kariga tiegħek?

Le. Stocktrade Co. Ltd hija biss involuta fil-manifattura u d-distribuzzjoni tal-melħ. F'dan is-settur ma hemm l-ebda interess kummerċjali f'Malta jew għall-Maltin li juru interess fil-Ghana.

Id-direttur Ghanjan, li diġà jidderiegi l-kumpanija ħa jieħu ħsiebha. B'hekk nista' nikkonferma li mhux ser teħodli hin li diġà niddedika bħala Konslu Onorarju, iżjed u iżjed jekk inkun ingħatajt din il-kariga. Mal-konferma tal-kariga ħa ninforma l-awtoritajiet involuti biex ismi jitneħħa mill-kotba bħala direttur.

Ix-shares tiegħi fin-negozju mniżżel bħala Bedouin Pool Lounge qed jiġu bħalissa mibjugħin lil ħaddieħor. B'hekk ma jkollni l-ebda interess fin-negozju u ma jkun hemm l-ebda dubbi fuq konflitti ta' interess.

5. Tikkonferma li inti għandek passaport wiehed u huwa dak Malti?

Iva, nikkonferma li għandi biss passaport Malti.

6. Tista' tsebbixxi ċertifikat tal-kondotta tiegħek li huwa aġġornat?

Peress li għext il-Ghana dawn l-aħħar snin, b'għatt il-kondotta li għbart kemm minn Malta u l-Ghana.

Tweġibiet għall-mistoqsijiet sottomessi min-naha tal-Oppożizzjoni

1. Tista' tindikalna jekk qattx ħdimt f'materji relatati mal-Unjoni Ewropea?

L-akbar kontribut li kelli kien fil-qasam 'D' type Schengen Visa, li hija wkoll imsemmija bħala *National Visa*. Dan beda waqt il-Business Forum li sar f'Lulju 2017, fejn ħafna rappreżentanti mill-Universitajiet Maltin attendew. Għalkemm dawn stqarru li kien hemm *response* tajjeb ħafna, il-problema kienet bl-Istudent Visa, li ħadd ma kien qiegħed jirnexxilu jgħib. Għalhekk, kull sforz kien għalhejn. Dan kien ser ikun solvut hekk kif tinfetaħ il-Kummissjoni Għolja fil-Ghana. Kien għalhekk li ġejt mitlub mill-Ministeru biex ngħin fil-proċedura għax kienu jafu li kelli relazzjonijiet tajba mal-Ambaxxata Taljana.

Wara numru ta' laqgħat mal-Ambaxxatur Taljan, sirt naf bil-problemi u numri ta' abbużi li kienu qed isiru fid-distribuzzjoni tal-Istudent Visa għall-Italja. Fil-fatt, kien hemm inkjesta maġisterjali għaddejja ġewwa l-Italja. Għalhekk, l-Ambaxxata Taljana ma kinitx lesta tagħti l-ebda 'D Visa' għall-applikanti li kienu qed juru interess li jiġu Malta.

Wara li skoprejt dan kollu, kelli numru ta' diskussjonijiet mas-Central Visa Unit u Trade Malta, sakemm sibna soluzzjoni biex xorta ngibu studenti lejn Malta. Din kienet opportunità biex nitghallem mill-problemi li diġà ffaċċjaw l-Ambaxxata Taljana biex b'hekk aħna nkunu nistgħu nevitawhom.

Fi Frar tas-sena 2018, kont direttament involut fl-ippjanar ta' tahrig ta' 20 pumpier mill-Ghana National Fire Service taht l-iskema tal-*Exchange of Expert* li hija ssussidjata mill-Unjoni Ewropea. Hawn, ma nistax ma nsemmix il-kontribut tas-Sur Peter Paul Coleiro, id-Deputy CPD, li kien strumentali biex dan l-avveniment ikun suċċess. Kien l-ewwel darba li ż-żewġ pajjiżi kellhom l-opportunità li jithaddtu fuq suġġetti li ma kinux politiċi jew diskussjonijiet diplomatiċi.

Nemmen li huma dawn il-passi żgħar li rridu niehdu, jekk tassew irridu nsahħu r-relazzjonijiet mal-Ghana. Malta ma tistax toffri ammonti kbar ta' flus kif jagħmlu pajjiżi oħra.

Fis-sena 2017, kont ġejt mistoqsi biex nakkumpanja lid-delegazzjoni Maltija li attendiet il-ħames EU-AU Business Forum li sar ġewwa l-Kosta tal-Avorju fis-27 ta' Novembru 2017. Sfortunatament, jien ma stajt nattendu dak iż-żmien għax kont marbut ma' kumpaniji Maltin li kienu ġew il-Ghana għall-ewwel darba u kellhom bżonn l-għajnuna tiegħi.

2. Kellek parteċipazzjoni fil-laqgħat preparati tul il-Presidenza Maltija?

Nixtieq ngħid li jiena qatt ma hdimt għall-Gvern, kif ukoll, qatt ma kont involut fil-politika jew kont parti minn xi segretarjat ta' xi Ministeru. Hadd ma kien jaf li kont qiegħed ngħix il-Ghana u li kont lest li noffri l-għajnuna tiegħi jekk dan jiġi mitlub lili. L-avvenimenti li sehħew, kollha bdew wara li kelli l-opportunità li nkun parti mill-Istate Visit, fejn urejt l-impenn tiegħi għas-suċċess kollettiv, għall-istrateġija li Malta għandha għall-Afrika.

Fil-fatt, kien hawn l-ewwel darba li Itqajt mal-Ministru Carmelo Abela. Dan wera fiduċja fija u għoġbu jinnominani għal din il-kariga. Għaldaqstant, dan sehħ kollu wara li kien spiċċa t-terminu tal-Presidenza Maltija, u għalhekk ma kelli ebda kontribut f'dan il-qasam.

3. Xi preparazzjoni u formazzjoni għandek fi hdan korp diplomatiku? Qatt ġejt assenjat ġewwa ambaxxata jew irċevejt xi forma ta' tahrig fid-diplomazija?

Bħala Konslu Onorarju diġà ġejt espost għal ħafna minn dak li jgħaddi minnu Ambaxxatur. Bl-għajnuna tal-Ministeru għall-Affarijiet Barranin u Promozzjoni tal-Kummerċ, l-Ambaxxata Taljana li tirrappreżentana ġewwa l-Ghana, il-Kummissjoni Għolja tal-Ghana ġewwa Malta, is-Central Visa Unit u bis-saħħa ta' Trade Malta, jien ġejt imħarreġ f'dak li huwa involut biex wiehed jirnexxi b'mod Prattiku f'dan ir-rwol.

Biss huwa importanti li wiehed jirrikonoxxi li l-mod li taħdem id-diplomazija ġewwa l-Ewropa mhijiex bħal dik li taħdem ġewwa l-Afrika. Ma hemm l-ebda tahrig li jista' jippreparak għar-rwol bħal dan ġewwa l-Afrika, jekk mhux bil-prattika fuq il post.

Madankollu nemmen li l-akbar rwol li se jkollha l-ambaxxata, hija dik fil-qasam tal-kummerċ bejn iż-żewġ pajjiżi. Irridu nħarsu lejn il-Ghana bħala opportunità ta' kummerċ ġewwa l-Punent tal-Afrika kollu. B'hekk nemmen li għandi ħafna iżjed x'noffri apparti mil-lat tad-diplomazija. Matul id-disa' snin ta' negozju ġewwa l-Ghana, iffaċċajt ħafna mill-problemi li wiehed jista' jiffaċċja, meta mhux biss jagħmel negozju hemmhekk, imma wkoll li jkun qiegħed jgħix hemm.

L-akbar problema man-negozjanti barranin hija li jridu jaħdmu b'mod Ewropew ġewwa l-Afrika, u dan mhux possibbli li twettqu mil-lum għall-għada. F'dawn l-aħħar snin irnexxieli nifhem u naħseb kemm b'mod Ghanjan kif ukoll dak Malti. Dan huwa importanti meta nagħti parir lil min jixtieq jaħdem fil-Ghana. Barra t-tagħrif tal-kultura, għandi wkoll komprensjoni tad-differenzi bejn ir-rwol tal-gvern u dak tat-*Traditional Rulers* bħal *chiefs*, kif ukoll numru ta' użanzi li jistgħu jgħinu negozjanti *to break the ice* meta jiġu biex jiddiskutu negozju.

Fid-dokument mehmuż fl-email, židt lista ta' kuntatti li diġà stabbilixxejt ġewwa l-Ghana bħala Konslu Onorarju. Dawn huma ta' importanza jekk irridu naraw riżultati mill-ewwel. Biss dawn mhux l-uniċi kuntatti importanti. Maż-żmien irnexxieli nagħmel kuntatti ma' komunitajiet b'saħħithom, ta' relevanza fil-kummerċ bħal dawk Indjani, Lebanizi u Taljani.

Hekk kif il-Libja għadha ma ġietx fuq saqajha, hafna imprendituri Maltin diġà bdew iħarsu lejn il-Ghana bħala d-destinazzjoni li jmiss.

Wiehed irid jifhem li mhux kull negozju se jirnexxi ġewwa l-Ghana. Għalhekk huwa ta' importanza kruċjali li rridu nħarsu *oltre* l-idea tad-diplomazija, hekk kif l-isem tal-ministeru nnifsu jirrifletti 'l-affarijiet barranin' u 'kummerċ promozzjonali'.

Nemmen li l-Afrika hija l-futur u li l-Ministeru qed jagħmel tajjeb li jiftaħ ambaxxati f'postijiet strateġiċi taht is-Sub-Sahara. Kelli numru ta' opportunitajiet li naħdem mal-ambaxxatur desinjat għall-Etjopja, is-Sur Ronald Micallef. Jekk inkun mogħti l-opportunità, naf biċ-ċert li se nkunu nistgħu naħdmu flimkien biex inwettqu pjan aktar sostenibbli għal dak li għandu joffri l-Punent u l-Lvant Afrikan.

4. Qatt ġejt assenjat ġewwa segretarjat ta' ministeru jew servejt b'xi mod fil-Ministeru tal-Affarijiet Barranin, jew dak tal-Affarijiet Ewropej jew fl-Uffiċċju tal-Prim Ministru?

Malli spiċċajt mill-Università, jiena tlaqt lejn il-Ghana. Għalhekk, kif spjegajt diġà fit-tieni mistoqsija, jiena ma kelli ebda rabta ma' Ministeri jew mal-Affarijiet Ewropej. Imma, billi qiegħed inservi bħala Konslu Onorarju għal Malta ġewwa l-Ghana, ħdimt diversi drabi ma' Ministeri u awtoritajiet differenti li kellhom bżonn għajnuna/diskussjonijiet relatati mal-Ghana. Dawn jinkludu:

- Uffiċċju tal-President ta' Malta
- Ministeru tal-Affarijiet Barranin u Promozzjoni tal-Kummerċ
- Ministeru tal-Ambjent
- Trade Malta
- Malta Enterprise
- Chamber of Commerce
- GRTU
- Identity Malta
- Central Visa Unit
- Civil Protection Department
- Transport Malta
- Permanent Joint Commission for Ghana

5. Qatt kont involut f'negozjati, trattati jew f'dikjarazzjonijiet fl-interess ta' pajjiżna ma' pajjiżi ohra?

Jiena kont direttament involut fil-preparazzjoni u l-implimentazzjoni taż-Żjara Statali u l-Business Forum li saret f'Lulju 2017, immexxija mill-Eċċellenza Tagħha l-President ta' Malta u mill-Ministeru għall-Affarijiet Barranin u l-Promozzjoni tal-Kummerċ. Dawk li kienu involuti fil-Protocol ħadu stampa ċara tad-differenza fil-kulturi taż-żewġ pajjiżi. Nista' nistqarr li dawn il-kulturi, ta' Malta u tal-Ghana, sirt nafhom sew.

Din iż-żjara kienet suċċess u ġejt personalment irringrazzjat mill-President ta' Malta għall-għajnuna li tajt (ara dokument mehmuż). Fil-Business Forum ġie ffirmat *Memorandum of Understanding* (MOU) mal-Assoċjazzjoni tal-Industriji tal-Ghana u Trade Malta. MOU ieħor ġie ffirmat bejn il-Kamra tal-Kummerċ ta' Malta u dik tal-Ghana.

Matul dawn l-aħħar snin, attendejt għal-laqgħat ma' Ministri u Membri Parlamentari mill-Ghana, minkejja li dawn kienu iżjed laqgħat ta' kummerċ privat bejn iż-żewġ pajjiżi. Kelli wkoll l-opportunità biex nistieden Ministri jew delegazzjonijiet Ghanjani biex jiġu lejn Malta. Dawn seħħew bl-għajjnuna tal-Ministeru għall-Affarjiet Barranin u Promozzjoni tal-Kummerċ u awtoritajiet oħra bħal Trade Malta.

Wieħed irid jifhem li fil-Ghana, apparti l-gvern li huwa meqjus bħala l-amministratur tal-pajjiż, huma r-rejiet li huma l-kustodji tal-art. Allavolja dawn m'għandhomx pożizzjoni kostituzzjonali, għandhom jingħataw l-akbar rispett li jiġi offrut hekk kif wieħed jitgħallem l-użanzi tagħhom. Kelli l-opportunità li nitkellem u ngħin lil Asantehene, Otumfuuo Nana Osei Tutu II, Re tar-Renju Ashanti. Dan wassal għall-istedina tiegħu lejn Malta f'Marzu tas-sena 2018. Wara ż-żjara tiegħu, allavolja għandhom fil-bidu, qed jiġi diskuss kif l-Ashanti Investment Authority tista' taħdem ma' Malta fil-interess taż-żewġ pajjiżi.

Trattat ieħor li qiegħed involut fih, huwa dak bejn Osu Manche (Re tal-Osu Stool) u l-Ministeru tat-Turiżmu, Arti u Kultura Ghanjan, bl-osservazzjoni u għajjnuna ta' Malta u s-settur privat Malti.

Tajjeb li nsemmi li kemm-il darba ġejt mistoqsi biex niskrutinja dokumenti relatati mal-Ghana biex nagħti hjiel ta' dak li għandu jintqal jew jingħad għax għandi għarfien fuq dak li qiegħed iseħħ ġewwa l-Ghana.

6. Qatt tkellimt bħala kelliemi ewlieni tal-Gvern f'fora Ewropej jew internazzjonali?

Peress li għad m'għandniex Kummissjoni Għolja ġewwa l-Ghana, u peress li jien biss Konslu Onorarju, l-opportunitajiet biex jiġu diskussi affarjiet pubbliċi kienu limitati. Ġejt ukoll mistieden biex inżur pajjiżi oħra bħal Liberja biex nitkellem fuq opportunitajiet li jista' jkun hemm bejn iż-żewġ pajjiżi. Biss, il-mandat tiegħi ma jkoprix pajjiżi oħra barra l-Ghana u għalhekk ma stajtx inkun preżenti.

L-aħħar kollaborazzjoni li kont involut fiha li gābet ħafna attenzjoni mill-*media*, kienet l-organizzazzjoni tat-taħriġ ta' 20 pumpier mill-Ghana National Fire Service. Apparti l-organizzazzjoni li seħħet fuq numru ta' *meetings* mal-awtoritajiet differenti, kelli numru ta' intervisti kif ukoll *briefings* mal-Ministeru tal-Intern.

Ghanian Minister for Interior briefing – Ghana National Fire and Rescue Service “exchange of expert” funded training programme: <https://www.youtube.com/watch?v=Z8CKU-JKNck&feature=share>

Tajjeb li nsemmi li ta' spiss niġi mistieden għall-attivitajiet diplomatiċi f'qasam tal-ogħla rappreżentant għal Malta ġewwa l-Ghana. Dan l-aħħar kont preżenti ma' għadd ta' dinjitarji barranin għall-funeral statali tal-ex-Segretarju Generali tal-UN Koffi Annan, f'isem ir-Repubblika ta' Malta.

Inkun ukoll mistieden għal diskussjonijiet '*doing business in Ghana*'. Nattendi wkoll għal ċerimonji kommemorattivi u attivitajiet oħra.

7. Kif, dejjem jekk tiġi magħżul f'din il-kariga, bihsiebek taffronta l-pożizzjoni tal-immigrazzjoni irregolari u r-relazzjonijiet aħjar ta' pajjiżna mal-Ghana?

Importanti li wieħed jara li jekk irridu jkollna riżultati pożittivi biex ngħelbu l-problema tal-immigrazzjoni illegali, se jkollna bżonn il-partecipazzjoni tal-pajjiżi Afrikani. B'hekk huwa imperattiv li r-relazzjoni mal-pajjiż, f'dan il-każ il-Ghana, tkun waħda tajba u li tibqa' titjieb maż-żmien. Għaldaqstant, wieħed irid jaċċetta li dan il-fenomeno qatt mhuwa se jieqaf. L-Afrikani jemmnu li jekk jirnexxilek tgħix barra l-Afrika, inti tkun għamilt suċċess; irrelevanti jekk tgħix f'palazz jew fit-triq. Fil-fatt, fil-Ghana, xi hadd li siefer ġewwa l-Ewropa jew ġewwa l-Amerika

jghidulu 'Boga'. Meta naċċettaw dawn il-punti nistgħu imbagħad inħarsu kif wiehed jista' jipprova jikkontrolla u possibilment idawwar dawn iċ-ċirkostanzi f'opportunitajiet.

Bħalissa f'Malta hawn numru ta' immigranti irregolari li qed jaħdmu illegalment. Bil-ftuħ tal-Kummissjoni Għolja fil-Ghana, Malta tkun f'pożizzjoni li tista' tipproċessa talbiet għal settur ta' ħaddiema li jkun meħtieġ f'Malta, u li dawn jiġu jaħdmu b'mod regolari u legali. Dan jista' jgħin ukoll fl-iżvilupp tal-pajjiż għax ċerti setturi li jista' jkollhom bżonn ħaddiema. Issa, biex dan isir b'mod sostenibbli, nemmen li għandu jkun hemm ftehim bejn Identity Malta u kumpaniji Maltin tal-*HR Management*, li jkunu lesti jifthu l-operazzjoni tagħhom fil-Ghana. B'hekk kumpaniji Maltin li jkunu jridu ħaddiema barranin, jistgħu jitkellmu direttament ma' din il-kumpanija li tkun ġewwa l-Ghana, biex mhux biss issib in-nies kompetenti, imma tara fatturi oħra qabel dawn in-nies jingħataw il-*work permit*. Jekk dan iseħħ inkunu f'pożizzjoni li nimlew dak il-vojt li hemm fis-suq tax-xogħol, imma wkoll nevitaw li ngibu nies li mhumiex kapaċi jew anqas biss jafu jitkellmu bl-Ingliż. Jekk nirriklamaw din bħala l-ehfef entrata biex tidhol ġewwa Malta, dawk li se jipprovaw jidhlu fl-Ewropa, l-ewwel li se jipprovaw, hija din il-għażla. Din l-għażla se tkun ehfef u irħas.

L-impenn tagħna biex nagħtu opportunitajiet ta' xogħol lill-Ghanjani se ttejjeb ir-relazzjoni mal-Ghana. B'hekk se nkunu f'pożizzjoni li naħdmu aħjar mal-gvern lokali biex jerġgħu jilqgħu lill-Ghanjani u nies mill-Punent tal-Afrika li ġew Malta irregolari. Madankollu, nemmen li din mhux kwistjoni biex tehles minn nies; importanti li jekk nibagħtu dawn in-nies lura, ikollhom l-opportunità li jieħdu xi ħaġa lura magħhom f'mod ta' taħriġ li jista' jagħtihom opportunità li jmorru lura u li jistgħu jaħdmu ġewwa l-Ghana. Dan jidher aktar f'relevanza meta jien nitkellem ma' imprendituri Maltin li jiġu l-Ghana biex jifthu negozju. Dawn l-imprendituri ma jsibux ħaddiema b'ċertu esperjenza ta' kif jinħadem ix-xogħol ġewwa l-Ewropa.

Nifhem li dan mhux se jirnexxi mingħajr ebda intoppi. Hija sistema li taqdi l-bżonnijiet ta' kulhadd waqt li tgħin lill-Ghana sabiex iżżid u ttejjeb il-kummerċ lokali li huwa *in line* ma' dak tas-*Sustainable Development Goals* ta' Malta għall-Afrika.

Hemm ħafna aktar dettall li wiehed jista' jsemmi, bħall-importanza tal-ODA funds. Dawn jistgħu jintużaw biex jgħinu lis-settur privat Malti, u fl-istess ħin, jgħin biex isolvi l-problema tal-immigrazzjoni illegali u biex inwettqu l-SDGs.

8. Kemm ilek tgħix permanentament fil-Ghana? Tista' tiddekrivi l-attivitajiet kummerċjali li għandek preżentament? Tista' tindika jekk dawn humiex ser ikunu inkunflitt mal-ħidma ta' ambaxxatur?

Jien ilni ġewwa l-Ghana għal dawn l-aħħar disa' snin. Kif spjegajt fir-risposta tiegħi għad-domanda numru erbgħa mogħtija lili mill-gvern,

'Le. Stocktrade Co. Ltd hija biss involuta fil-manifattura u d-distribuzzjoni tal-melħ. F'dan is-settur ma hemm l-ebda interess kummerċjali f'Malta jew għall-Maltin li juru interess fil-Ghana.

Id-direttur Ghanjan, li diġà jidderiegi l-kumpanija se jieħu ħsiebha. B'hekk nista' nikkonferma li mhux ser teħodli ħin li diġà niddedika bħala Konslu Onorarju, iżjed u iżjed jekk inkun ingħatajt din il-kariga. Mal-konferma tal-kariga se ninforma lill-awtoritajiet involuti biex ismi jitneħħa mill-kotba bħala direttur.

Ix-shares tiegħi fin-negozju mniżżel bħala Bedouin Pool Lounge qed jiġu bħalissa mibjugħin lil ħaddieħor. B'hekk ma jkollni l-ebda interess fin-negozju u ma jkun hemm l-ebda dubbi fuq konflitti ta' interess.'

9. Ghandek konoxzenza tajba tal-lingwi fil-post?

F'dan il-pajjiż hemm 'il fuq minn 80 lingwa u djaletti differenti. Prinċiparjament huma t-Twi, (il-lingwa tal-Ashanti) u l-Ga (il-lingwa tal-ikbar reġjun tal-Accra). Madankollu, l-Ingliż jibqa' l-lingwa uffiċjali u tal-amministrazzjoni tal-Ghana. Tajjeb li nsemmi li hafna min-nies fil-Ghana jitekllmu lingwa waħda biss. Għalhekk l-Ingliż hija l-iktar lingwa użata. Jiena nista' nifhem u nitkellem f'it kliem bażiku tar-reġjun. Nitkellem ukoll f'it bil-Franċiż minħabba li l-Ghana hija mdawra b'pajjiżi *francophone*.